

ORTA AFRİKA CUMHURİYETİ'NDE SİYASAL KRİZ: SEBEPLER VE DİNAMİKLER

Liderlerin ülkedeki fakirlik, işsizlik ve gelişmemişlik gibi ülke sorunları ile yüzleşmekten ziyade kendi siyasi güçlerini artırma ve ülkenin zengin doğal kaynaklarını kontrol altına alma mücadeleleri içine girmeleri ülkedeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlığı daha da derinleştirmiştir. Ülkedeki çatışmaların diğer sebebi ise liderler tarafından devletin otoriter bir sistem içinde tutulmak istenmesidir.

Abdurrahim SIRADAĞ

1960 yılında Fransa'dan bağımsızlığını kazanan Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC), bağımsızlık sonrasında güçlü siyasi, ekonomik ve sosyal kurumlarını oluşturamamış ve ülkenin derin siyasi krizlerle yüzleşmesine neden olmuştur. Özellikle de ülkede askeri darbeler siyasi hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. 2004 yılında ülkedeki hükümet güçleri ve isyancı güçler ile başlayan iç savaş, ülkenin siyasi ve ekonomik geleceğini tehdit ederken, bölgenin ve Afrika kıtasının barış ve güvenliğine de zarar vermektedir. OAC'deki çatışmaların temelinde dört önemli dinamik bulunmaktadır. Bunlar sırası ile liderlik sorunu, devlet sisteminin yapısı, bölgesel ve uluslararası dinamikler olarak ifade edilebilir. BM'ye göre OAC, dünyada en az gelişmiş ülke olarak kabul edilmektedir. Ülkenin nüfusu beş milyon civarındadır. Ülkenin yüzde 50'si Hıristiyan, yüzde 15'i Müslüman, yüzde 35'i de Animisttir. Ülkede 2013'ün son

aylarında artan şiddet olaylarında 2000'den fazla sivil hayatını kaybetmiş ve 4000'in üzerinde insan da çevre ülkelere sığınarak mülteci durumuna düşmüştür. Ülkede iki buçuk milyondan fazla insan da acil insani yardıma ihtiyaç duymaktadır.

Siyasi Kriz ve İç Savaş

Ülkedeki siyasi kriz, 2003 yılında askeri darbe ile cumhurbaşkanı olan Francois Bozize'nin siyasi gücü ele geçirmesi ile birlikte başlamıştır. 2004-2007 yılları arasında ülkede hükümet güçleri ile ülkenin kuzeydoğusunda ortaya çıkan isyancı gruplar arasında bir iç savaş yaşanmıştır. 2008 yılında taraflar arasında Gabon'da yapılan anlaşma ile 2008-2011 yıllarında ülkede bir barış dönemi yaşanmıştır. Bu barış anlaşmasına göre ülkede yerel ve başkanlık seçimleri 2009 ve 2010 yıllarında yapılacak, isyancı grupların birleşerek kurduğu "Birlik için Demokratik Güçler Birliği (UFDR)", hükümet tarafından bir

siyasi parti olarak kabul edilecek, UFDR üyelerinin hükümet ordusu ile entegrasyonu sağlanacak ve muhalefet ile hükümet üyelerinden oluşan bir milli hükümet kurulacaktı. Michel Djotodia liderliğinde bir araya gelen isyancı gruplar, 2008 Gabon Anlaşmasının hükümet tarafından yerine getirilmediğini ifade ederek 2011 yılında ülkede tekrar saldırılara başladı. Bozize'nin isyancı güçlerle 2008 yılında yaptığı anlaşmanın başarısızlığa uğraması, gruplar arasında karşılıklı güvenin tesis edilememesi ve Bozize'nin siyasi gücünü isyancı güçlerle paylaşmak istememesi ile açıklanabilir. Aralık 2012'de Michel Djotodia liderliğindeki isyancı grupların kurduğu Selika koalisyon örgütü, ülkenin birçok şehrini ele geçirmiş ve ülkenin başkenti Bangui'ye kadar ilerlemiştir. 24 Mart 2013'de darbe ile işbaşına gelen devlet başkanı Bozize ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Mart 2013'te Seleka koalisyon örgütünün lideri Michel Djotodia, kendi devlet başkanlığını ilan ederek,

ülkenin ilk Müslüman devlet başkanı olmuştur. Seleka koalisyon örgütünün ilerleyişini durdurmak için eski devlet başkanı Bozize tarafından ülkede Anti-balaka örgütü kurularak ülkedeki Müslümanlara sistematik bir saldırı başlatılmıştı. 10 Ocak 2014'te bölgesel ve uluslararası güçlerin baskısı ile Seleka lideri Djotodia istifa etmiş, 20 Ocak 2014'te ülkenin geçiş dönemi devlet başkanı, Bangui belediye başkanı Catherine Samba-Panza olmuştur.

Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki iç savaşın Afrika barışı için iki önemli boyutu söz konusudur. Birincisi Afrika kıtasında barış ve güvenliğin tesisinde en önemli kıtasal örgüt olan Afrika Birliği (AfB)'nin bu çatışmayı durdurmada başarısız olmasıdır. İkincisi, gerek AfB'nin gerekse Afrika kıtasındaki diğer bölgesel aktörlerin kıtadaki barış ve güvenliği sağlamada yeterli kapasitelerinin olmaması ve ülkedeki çatışmaların bölge ekonomisinin gelişmesine zarar vermesidir. Özellikle ülke liderlerinin kişisel çıkar ve hırsları ülkede iç savaşın ve siyasal krizlerin ortaya çıkmasını tetiklemiştir. Liderlerin ülkedeki fakirlik, işsizlik ve gelişmemişlik gibi ülke sorunları ile yüzleşmekten ziyade kendi siyasi güçlerini artırma ve ülkenin zengin doğal kaynaklarını kontrol altına alma mücadeleleri içine girmeleri ülkedeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlığı daha da derinleştirmiştir. Ülkedeki çatışmaların diğer sebebi ise liderler tarafından devletin otoriter bir sistem içinde tutulmak istenmesidir. Örneğin ülkenin ilk devlet başkanı David Dacko ülkede tek parti sistemini kurarak kendi siyasi gücünü artırmış ve ülkede derin ekonomik ve siyasi krizlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Yine ülkenin ikinci devlet başkanı Jean-Bedel Bokassa 1976 yılında parlamentoyu feshetmiş ve anayasayı askıya alarak ülkede kendi imparatorluğunu ilan etmiştir.

Askeri Darbeler

Ülke 1993 yılında demokrasi ile tanışmış olmasına rağmen, askeri darbeler ülkenin siyasi ve ekonomik istikrarını sürekli tehdit etmiştir. Ülkede 1966 yılından beri beş askeri darbe olmuştur. OAC'deki iç savaş, bölgedeki farklı isyancı gruplar tarafından da bir fırsat olarak kullanılmış ve farklı ülkelere farklı isyancı gruplar ülkeyi bir sığınak yeri olarak kullanmaya başlamışlardır. Örneğin 1986 yılında Uganda'da kurulan Kutsal Mücadele Ordusu ve Kongo Özgürlük Hareketi gibi isyancı guruplar bu ülkede siyasi krizin daha da derinleşmesinde rol oynamaktadırlar. Ülkedeki çatışmaların ortaya çıkmasında bölgesel ve uluslararası aktörler ve dinamikler de siyasal krizi alevlendirmektedir. Özellikle de ülkenin kuzeyinde yer alan Çad, OAC'deki siyasi gelişmelerde çok aktif bir rol oynamaktadır. Aralık 2013'de AfB'nin barış gücüne 5500 asker gönderen Çad, 2003 yılında Bozize'nin askeri darbe ile devlet başkanı olmasına siyasi olarak büyük bir destek sağlamıştır. Yine aynı şekilde Çad, Mart 2013'de Seleka liderinin devlet başkanı olmasını desteklemiştir. Ülkenin sürekli siyasi krizlerle yüzleşmesinde eski bir sömürü ülkesi olan Fransa'nın da çok önemli bir payı bulunmaktadır. Ülkenin 1960 yılında bağımsızlığını kazanmasından itibaren OAC'de siyasi ve askeri gelişmelere yön veren Fransa'nın, ülke ile çok güçlü askeri anlaşmaları bulunmaktadır. Fransa'nın bu

ülkeye Ocak 2014'te hızlı bir şekilde askeri birliklerini göndermesi, Fransa'nın özellikle bu ülkedeki ticari çıkarlarını ve kendi vatandaşlarını koruma amacı taşımaktadır. Fransız askerleri ülkede Seleka koalisyon örgütünü silahlandırarak, Bozize'nin kurduğu Anti-balaka örgütünün Müslümanlara sistematik bir şekilde saldırı ve soykırım yapmasına da zemin hazırlamıştır.

23 Temmuz 2014'te Kongo Brazzaville hükümetinin liderliğinde bölge ülkelerinin katılımı ile OAC'deki iç savaşı sona erdirmek için bir barış forumu düzenlenmiş, fakat bu forum başarısız olmuştur. 5 Ağustos 2014'te eski Seleka koalisyon üyelerinden Muhammed Kamoun, devlet başkanı tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. 20 Ağustos 2014 tarihinde Seleka örgütü ülkedeki Müslümanlara yapılan sistemli saldırıların devam ettiğini iddia ederek Müslümanların yoğunlukta yaşadığı ülkenin kuzeydoğusundaki Vakaga bölgesinde bağımsız bir devlet kurulduğunu ilan etmiştir. Ülkedeki fakirlik, işsizlik, rüşvet ve gelişmemişlik gibi temel sorunlar, farklı grupların marjinalleşmesine ve ülkede siyasi krizlerin doğmasına neden olmuştur. Ülkenin geleceği ülkedeki iç dinamiklerin kendi güçlerini nasıl ve hangi yönde kullanacağı ile ilgili bir süreçtir. Bölgesel ve uluslararası aktörler OAC'de iç savaşı durdurmak için uluslararası denge politikasına göre adımlar atarak gerek ülkenin gerekse Orta Afrika bölgesinin güvenlik sorununun derinleşmesinde rol oynamaktadırlar. ◯

Yrd. Doç. Dr., Uluslararası Saraybosna Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü